GBR-3658 Seat No.__________

M. A. (Sem. I) Examination

November / December – 2013

CC-101 : Sanskrit

अभिज्ञान शाकुन्तलम् (संपूर्णम्)

(Core Course)

Time : 3 Hours] [Total Marks : **70**

१ નીચેનામાંથી ગમે તે ચાર શ્લોકોનું ભાષાંતર કરો : १४

(१) ग्रीवाभङ्गाभिरामं मुहुरनुपतति स्यन्दने बद्धदृष्टिः
पंश्चार्धेन प्रविष्टः शरपतनभयादभूयसा पूर्वकायम् ।
दर्भैरर्धावलीढैः श्रमविवृतमुखभ्रंशिभिः कीर्णवर्त्मा
पश्योदग्रप्लुतत्वाद्वियति बहुतरं स्तोकमुर्व्यां प्रयाति ॥१.७॥

(२) गाहन्तां महिषा निपानसलिलं शृङ्गैर्मुहुस्ताडितं
छायाबद्धकदम्बकं मृगकुलं रोमन्थमभ्यस्यतु ।
विश्रब्धं क्रियतां वराहततिभिर्मुस्ताक्षतिः पल्वले
विश्रामं लभतामिदं च शिथलज्याबन्धमस्मद्धनुः ॥२.६॥

(३) मुहुरङ्गुलिसंवृताधरोष्ठं
प्रतिषेधाक्षर विक्लवाभिरामम् ।
मुखमंसविवर्ति पक्ष्मलाक्ष्याः
कथमप्युन्नमितं न चुम्बितं तु ॥३.२४॥

(४) यास्यत्यद्य शकुन्तलेति हृदयं संस्पृष्टमुत्कण्ठया
कण्ठः स्तम्भितबाष्पवृत्तिकलुषश्चिन्ताजडं दर्शनम् ।
वैक्लव्यं मम तावदीदृशमपि स्नेहादरण्यौकसः
पीडयन्ते गृहिणः कथं नु तनयाविश्लेषदुःखैर्नवैः ॥४.६॥

(५) अस्मान्साधु विचिन्त्य संयमधनानुच्चैः कुलं चात्मन–
स्त्वय्यस्याः कथमप्यबान्धवकृतां स्नेहप्रवृत्तिं च ताम् ।
सामान्यप्रतिपतिपूर्वकमियं दारेषु दृश्या त्वया
भाग्यायत्तमतः परं न खलु तद्वाच्यं वधूबन्धुभिः ॥४.१७॥

(६) स्वसुखनिरभिलाषः खिद्यसे लोकहेतोः
प्रतिदिनमथवा ते वृत्तिरेवंविधैव ।
अनुभवति हि मूर्ध्ना पादपस्तीव्रमुष्णं
शमयति परितापं छायया संश्रितानाम् ॥५.७॥

(७) चूतानां चिरनिर्गतापि कलिका बध्नाति न स्वं रजः
संनद्धं यदपि स्थितं कुरबकं तत्कोरकावस्थया ।
कण्ठेषु स्खलितं गतेऽपि शिशिरे पुंस्कोकिलानां रुतं
शङ्के संहरति स्मरोऽपि चकितस्तूणार्धकृष्टं शरम् ॥६.४॥

(८) आलक्ष्यदन्त मुकुलाननिमित्तहासै–
रव्यक्त वर्णरमणीयवचः प्रवृत्तीन् ।
अङ्काश्रयप्रणयिनस्तनयान्वहन्तो
धन्यास्तदङ्गरजसा मलिनी भवन्ति ॥७.१७॥

२ નીચેનામાંથી ગમે તે ચાર સંદર્ભ આપી સમજાવો : १४

(१) विनीतवेषेण प्रवेष्टव्यानि तपोवनानि नाम ।

(२) अकृतार्थेऽपि मनसिजे रतिमुभयप्रार्थना कुरुते ।

(३) त्रिशङ्कुरिवान्तराले तिष्ठ ।

(४) विकारं खलु परमार्थतोऽज्ञात्वाऽनारम्भः प्रतीकारस्य ।

(५) न तादृशा आकृतिविशेषा गुणविरोधिनो भवन्ति ।

(६) उपपन्ना हि दारेषु प्रभुता सर्वतोमुखी ।

(७) अथवा भवितव्यता खलु बलवती ।

(८) श्रद्धा वित्तं विधिश्चेति त्रितयं तत्समागतम् ।

૩ અભિજ્ઞાન શાકુન્તલના ચોથા અંકનું ૩૦૦ શબ્દોમાં રસદર્શન કરો. ૧૪

અથવા

૩ દુષ્યન્તનું પાત્રાલેખન કરો. ૧૪

૪ ૧૫૦ શબ્દોમાં ગમે તે બે ટૂંકનોંધ લખો : ૧૪

(૧) કાલિદાસની શૈલી

(૨) પુત્રપિંડપાલન-વ્રત

(૩) કાલિદાસનું પ્રકૃતિનિરૂપણ

(૪) સાનુમતીનો પ્રસંગ

૫ નીચેનામાંથી કોઈ પણ સાત પ્રશ્નોના જવાબ એક-બે વાક્યોમાં લખો : ૧૪

(૧) શાકુન્તલના ચોથા અંક કરતાં પાંચમો અંક શ્રેષ્ઠ છે. આવું કયા શ્લોક દ્વારા વિદ્વાનો સૂચિત કરે છે ?

(૨) હંસપદિકા રાજાને અન્યોક્તિસભર કયાં વચનો સંભળાવે છે ?

(૩) શકુન્તલા વિદાય સમયે કણ્વઋષિની કેવી સ્થિતિ થાય છે ?

(૪) શાકુન્તલના મંગલશ્લોકમાં શિવની કઇ-કઇ મૂર્તિઓનો ઉલ્લેખ છે ?

(૫) કણ્વાશ્રમની તાપસ કન્યાઓનાં નામ જણાવો.

(૬) હરણ પાછળ પડેલા રાજાને અટકાવી તાપસો શું કહે છે ?

(૭) અલંકારની બાબતમાં કાલિદાસની બે વિશેષતાઓ જણાવો.

(૮) સમગ્ર નાટકમાં કાલિદાસે કેટલા અને કયા-કયા ઋષિઓનો ઉલ્લેખ કર્યો છે ?

(૯) કાલિદાસની સરખામણી શેક્સપીયર સાથે કોણે કરી છે ?

(૧૦) શકુન્તલા પ્રત્યાખ્યાનનું આધારસ્થાન જણાવો.

(૧૧) શાકુન્તલ મસ્તકે મૂકી કોણ નાચ્યું હતું ?

(૧૨) શાકુન્તલમાં વિદૂષક અને શકુન્તલાના પુત્રનું નામ જણાવો.